

گفت وگو با مهدی قربانی، خطاط، مترجم و پژوهشگر هنر اسلامی درباره اهمیت تغییر راهبرد هنرمندان در عصر فناوری های نوین

هوش مصنوعی، غربالگری تاریخی خوش نویسی است

جزئیات بسمله به خط نسخ، پیش و پس از تصحیح
از عبدالوهاب سیف، خطاط یمنی ساکن استانبول

یک صفحه به خط کوفی کهن و بازسازی شده آن توسط هوش مصنوعی
نمونه ای از به کارگیری هوش مصنوعی به عنوان یک ابزار کارآمد در مرمت نسخه های خطی

می دهد. بیونگ چول هان، فیلسوف و نظریه پرداز کره ای شهروند آلمان در کتاب «در میان جمع، با نگاهی رادیکال، به تحلیل رفتن دست های ما اشاره می کند: «ویلم فلاسر در اظهارنظری پیش گویناه گفته است که انسان امروزی با داشتن دستگاه های دیجیتال، در حال زندگی در «حیات غیرمادی» فرداست. «تحلیل رفتن دست ها، نشانه چنین زیستنی است. تکنولوژی دیجیتال دست های انسان را به اندامی اضافی تبدیل کرده است. [...] انگشتان جای دست ها را خواهند گرفت.» هوش مصنوعی گویا دارد به این روند سرعت بیشتری هم می دهد. در بحث هنر، هوش مصنوعی این توان را دارد که با چند دستور ساده، طرحی نقاشی یا یک متن خوش نویسی شده را در چند ثانیه تحویل بدهد. اما در خروجی و محصولی که می دهد رد و نشانی از مهارت با ممارست به دست آمده دستان انسانی هنرمند نیست. این حضور نداشتن انسان و زمان و عمری

که برای رسیدن به درجه ای از هنر و خلق صرف شده، سبب کم ارزش شدن محصولات هوش مصنوعی می شود. مهدی قربانی، خطاط، مترجم و پژوهشگر هنر اسلامی تأثیر هوش مصنوعی بر هنر خوش نویسی را در امتداد رابطه این هنر با ابزار و تکنیک ها می داند. اما اعتراک می کند که همه ابزار پیشین در نهایت توسط انسان استفاده می شد و تفاوت و خطر هوش مصنوعی نسبت به ابزار پیشین برای هنر خوش نویسی این است که نه تنها مرز هنرمند ماهر و کم مهارت را، که مرز هنرمند و بی هنر را نیز تار و مخدوش می کند. او البته این نکته را هم یادآور می شود که ارزش یک اثر خوش نویسی در روح و اصالت آن است که با واسطه دست های هنرمند خلق شده است که محصولات ماشینی عاری این روح هستند.

گفت وگویی ما با او درباره تأثیر هوش مصنوعی بر خوش نویسی و مزایا و معایب آن است که در ادامه می آید.

این باره داشته اید؟ از سوی دیگر آیا در بازسازی یا ترمیم خطاهایی هم مشاهده کرده اید؟ هوش مصنوعی در ترمیم دست نوشته های کهن، همچون یک مرمتگر پرسرعت عمل می کند که با یادگیری سبک قلم و منطق کلمات، بخش های مفقود را بازسازی می کند. اما این ابزار بدون نقص نیست، چرا که ممکن است در بازسازی نقاط مبهم، به جای وفاداری به واقعیت، به خلق حدسیات زیبا اما غیرواقعی روی آورد و اصالت تاریخی اثر را قربانی ظاهری تمیز و دیجیتال کند. از این رو، هوش مصنوعی در این حوزه تنها یک دستیار اولیه است و هرگز نمی تواند جایگزین دانش نسخه شناسان شود، حضور یک متخصص انسانی برای نظارت، اصلاح و تأیید نهایی هر خروجی ضروری است تا مطمئن شویم که زیبایی بازسازی شده، همان اصالت تاریخی اثر اصلی است و نه فقط یک تصویر ساختگی.

در بحث اقتصاد هنر، هوش مصنوعی می تواند آثاری را سریع، ارزان و با کیفیت تولید کند. (دست کم در کفیتی که عامه جامعه بپسندد) این اتفاق چقدر می تواند به تجاری سازی افراطی منجر شود و در فروش آثار هنرمندان خوش نویس تأثیری داشته باشد؟

این پرسش شما دست روی شریان حیاتی اقتصاد هنر در عصر دیجیتال می گذارد. به نظر من ورود هوش مصنوعی به بازار هنر، دقیقا مشابه ورود ماشین به صنعت نساجی در عصر صنعتی است؛ با این تفاوت که این بار صنعت نمادها و معنا هدف قرار گرفته است. در پاسخ به این نگرانی، می توان وضعیت را در سه لایه تحلیل کرد: نخست کالایی شدن هنر و خطر تورم بصری است. هوش مصنوعی ذاتا با تولید انبوه سازگار است. وقتی ابزاری وجود دارد که می تواند با هزینه ای نزدیک به صفر، اثری خوش رنگ و لعاب و بازاری پرسند تولید کند، ارزش مبادلاتی خوش نویسی صرفا تزئینی به شدت سقوط می کند. این همان تجاری سازی افراطی است که نگران آن هستید؛ هنری که روگراری نماد

تعریف ما از «هنر» و «هنرمند» را تغییر می دهد. یک مطلب مهم دیگر هم که نباید از آن غافل شویم این است که یک اثر خوش نویسی دارای یک روح و اصالتی است که به واسطه روح و دست خوش نویس خلق شده؛ یعنی اثری است که روح دارد و همین امر است که به آن اصالت می دهد و آن را واجد ارزش هنری می کند. حالا هوش مصنوعی هرچقدر هم حرفه ای باشد، این ویژگی مهم را نخواهد داشت.

البته هوش مصنوعی خدماتی هم می تواند ارائه کند، از نظر شما هوش مصنوعی چه خدماتی می تواند به هنر خوش نویسی و خوش نویس کند؟ هوش مصنوعی مثل یک دستیار فوق سریع و کاربلد است. خوبی اش این است که کارهای فنی و زمان بر را برپایمان انجام می دهد، مثلا در چند ثانیه ده ها طرح مختلف به ما می دهد، خطاهای فنی مان را گوشزد می کند و در ترمیم آثار کهن کمک می کند. اما بدی اش این است که خوش نویسی فقط تولید یک تصویر زیبا نیست، بلکه حاصل سال ها ممارست، صبر و نفس هنرمند است. شاید هوش مصنوعی بتواند یک خروجی بی نقص بدهد، اما آن روح و حسی را که از پشت تمرین و اراده انسانی بر کاغذ می نشیند، ندارد. بنابراین، خطر اینجاست که اگر بیش از حد به ماشین تکیه کنیم، هنر ما بی جان و یکنواخت شود. در نهایت، هوش مصنوعی باید ابزار دست ما باشد، نه جایگزین ما؛ هنوز هم این هنرمند است که باید با دیدگاه و معنای خود، به اثر دیجیتال «جان» ببخشد.

ترمیم یکی از کارهایی است که هوش مصنوعی در آن به طور شگفت انگیزی خوب عمل کرده است. درباره عکس و فیلم نمونه های بیشتری منتشر شده و می شود. در بحث خوش نویسی دست نویس های کهنی داریم که بخش هایی از آن مخدوش شده یا از بین رفته و به هر ترتیب ناخواناست. هوش مصنوعی در این حوزه چطور عمل کرده است؟ تجربه ای از استفاده از آن در

در یادداشتی که در کانال تلگرامی تان منتشر کرده اید، نوشته اید: «تأثیر هوش مصنوعی بر هنر خوش نویسی را می توان در امتداد رابطه دیرینه این هنر با ابزار، تکنیک و نظام های بازتابی فهم کرد.» چرا؟ کمی درباره این گزاره توضیح می دهید.

تأثیر هوش مصنوعی بر خوش نویسی چیز عجیبی نیست، بلکه ادامه همان رابطه همیشگی خوش نویسی با ابزارهای تازه است. همان طور که این هنر روزگاری با اختراع قلم، کاغذ جدید یا صنعت چاپ کنار آمد و خود را تغییر داد، امروز هم با هوش مصنوعی رویه رو شده است. تا همین دو دهه پیش، خیلی از استادان طراز اول از میز نور استفاده می کردند و بعد هم با نرم افزارهای حرفه ای به خلق ترکیب پرداختند و همین الان هم رایج است. در واقع هوش مصنوعی به جای آنکه خوش نویسی را نابود کند، ابزار و روش جدیدی برای طراحی، ترکیب و نمایش خط در اختیار ما می گذارد و ما را مجبور می کند که دوباره به رابطه میان دست هنرمند، قانون های سنتی خط و تصویرهای دیجیتال فکر کنیم.

همه ابزارهای پیشین در نهایت توسط انسان به کار گرفته می شد و بسته به مهارت او بود که بتواند با استفاده از این ابزار هنر تولید کند یا نتواند یا با چه سطحی. اما در هوش مصنوعی، کسی که اندک آشنایی با این ابزار دارد، می تواند با دادن دستورات و نمونه هایی یک خروجی با کیفیت بگیرد. خروجی ای آن قدر تمیز که حتی تشخیص درجه هنری آن برای متخصصان هم دشوار باشد. هوش مصنوعی نمی تواند باعث کمرنگ شدن جایگاه هنرمند شود؟ در صورتی که ابزار پیشین این تأثیر را نداشت.

بله، این خطر کاملا واقعی است و اتفاقات تفاوت اصلی هوش مصنوعی با ابزارهای پیشین همین جاست. در ابزارهای قبلی، خود ابزار فقط در خدمت دست و مهارت انسان بود؛ بنابراین هرچه ابزار بهتر می شد، باز هم فاصله میان هنرمند ماهر و غیرماهر حفظ می شد. اما در هوش مصنوعی، بخشی از مهارت اجرایی به خود سیستم منتقل شده و کسی با دانش کم هم می تواند خروجی ای بسیار تمیز و حرفه ای بگیرد. بنابراین در سطح «تولید ظاهر اثر»، جایگاه هنرمند می تواند کمرنگ شود. ولی این به معنی حذف کامل هنرمند نیست؛ بلکه نقش او از «اجراکننده مستقیم» به «طراح

ایده، هدایت گر، انتخاب گر و داور کیفیت» تغییر می کند. در هنری مثل خوش نویسی، اگر ارزش فقط در خروجی ظاهری دیده شود، واقعا می تواند مرزها را مخدوش کند، اما اگر ارزش را در نسبت میان سنت، بدن، تمرین، امضا، و زیست هنرمند بفهمیم، آنگاه هنوز هنرمند جایگاهی بی بدیل دارد. پس مسئله این نیست که AI هنرمند را کاملا حذف می کند، بلکه این است که بخشی از ارزش قدیمی مهارت را به چالش می کشد و

تماشاخانه

اثر هنرمندان مشهدی روی صحنه تئاتر تهران

قیس یساقی، کارگردان مشهدی دو نمایش موفق «مثلث» و «جک نارن»، از اجرای نمایش جدید گروهش به نام «رومولوس» در تهران خبر داد. یساقی با توضیح این امر که «رومولوس» در سال ۱۳۹۸ در سالن شمایل مشهد روی صحنه رفت و مورد توجه مخاطبان قرار گرفت، در

گفت وگو با شهرآرا، از بازاجرای این نمایش با مختصاتی متفاوت و جدید خبر داد که به زودی در پایتخت به روی صحنه خواهد رفت. این کارگردان جوان که با نمایش های عروسکی پرفروش شناخته می شود، درباره اثر جدید خود که آخرین مراحل آماده سازی برای اجرا در فصل تابستان را پشت سر می گذارد، تصریح کرد؛ برخلاف دو نمایش قبلی من که عروسک در آن ها عنصر اصلی بود و تلاش می شد که نمایش عروسکی برای بزرگ سالان مد نظر قرار گیرد، این بار نسخه جدید «رومولوس» بر بازی هنریپیش ها مبتنی است و عروسک، در مقام عنصری مکمل، صرفا به کمک ایشان می آید. وی درباره عوامل این نمایش، با ذکر این نکته که خودش به عنوان بازیگر در کار جدیدش ایفای نقش نخواهد کرد، گفت: محمدلقمانیان که تجربه همکاری با او در نمایش «جک نارن» بسیار مغتنم بود، این بار هم با گروه نخ نما همکاری می کند. علاوه بر این، اسماعیل گرچی، بازیگر شناخته شده و طرازاول تئاتر کشور، نیز نقش اصلی این نمایش را ایفا خواهد کرد. در کنار این دو، فرشاد قاسمی، مهسا صبوری و امیرحسین بلندی، دیگر بازیگران «رومولوس» هستند.

کتاب هنرمند تئاتر مشهد منتشر شد

کتاب «زن مردم» به نویسندگی مسعود حکم آبادی، روزنامه نگار و هنرمند تئاتر مشهد، توسط انتشارات «رنگین کتاب» منتشر شد. به گزارش شهرآرا، زمان «زن مردم» نخستین اثر اوست که چهارده سال پیش نوشته است و به زودی در طی مراسمی رونمایی خواهد شد. «دریند»، «داستان های کوتاه از زندان»، «رویی مشکي» و «مبانی تهیه کنندگی در تئاتر»، از دیگر آثار اوست که به زودی منتشر خواهد شد.

تماشاخانه «مایان» میزبان «پروتکل خرگوش»

نمایش «پروتکل خرگوش» به نویسندگی و کارگردانی امیرحسین آذیر این شب ها ساعت ۲۱ سالن ایران دخت پردیس تئاتر مایان روی صحنه می رود. در این نمایش محدثه اسدپور، محسن ملکی، امیر هاشمی نیت، میترا مصدق، مصطفی نظریان، شیوا اسدپور و جواد منزوی به ایفای نقش می پردازند.

اجرای «روز سوم» در «تصاویر ماندگار»

تئاتر تاریخی مذهبی «روز سوم» به نویسندگی نغمه استیری و کارگردانی ستارا عطیمی این روزها ساعت ۱۸ در مؤسسه آموزشی، فرهنگی و سینمایی «تصاویر ماندگار» اجرا می شود. در این نمایش ۶۵ دقیقه ای بازیگرانی چون علیرضا سوزنچی، راضیه ایرانی،

سید علی موسوی، امیر حسین ملک، سارا مقدم، فاطمه آشوری، میترا اسماعیلی، احمد ناصری، سینا زارع، هانیه رضایی، باران سرداری، گلشا شاهرخی، حنا حسینی، سید عادل و ارسته، زینب کوهستانی، رزین ساعدی، حلما و هانا قلی زاده، حسین نظری، امیررضا پور رضایی، هلم صمدی، یاسمین احمدی، دلسا کامل فارسیان، ساجده سارانی، مهدیه محمد دوست، سینا خواجه دلویی، مرسانا معمار، نرگس دلنیا، الناز زارع، علی کریمی، نادیا شاه محمدی، مهرداد احمدی، فاطمه جمشیدیان، سیدحسین حسن زاده، سیدافشین شفیعی، جواد جواد، عباس پوررضایی و رضا سلیمانی بازی می کنند.

«بچه های کوه های آلپ» روی صحنه تماشاخانه کربن

نمایش موزیکال و کمدی «بچه های کوه های آلپ» به نویسندگی و کارگردانی سمیرا صالح زاده از شنبه ۲۴ مرداد تا دوشنبه ۲۶ مرداد ساعت ۱۹ در تماشاخانه کربن روی صحنه می رود. در این نمایش ۶۰ دقیقه ای که با موضوع «تقویت روحیه امید و روحیه خستگی ناپذیری» می پردازد، برداشتی آزاد از نمایش هتل پارادیزو است. «بچه های کوه های آلپ» داستان زندگی صاحبان هتل، کارمندان و مسافرانی را رقم می زند که در روند اتفاقات انتخاباتشان شادمانی، دوام آوردن و پایداری است. در این اثر خلیل قاسمی، داوود نوغانی، زهرا چاهی، شیماسکافی، طیبیه صداقت، طاهره زرین لعل، فائزه نجف زاده، مریم سلیمان خواه، مریم شمس، نجمه نوری نیا و سینا رضایی پناه به ایفای نقش می پردازند.

چارسوق هنر

سریال ساخته شده با هوش مصنوعی روی آنتن تلویزیون

سریال مستند داستانی «لبالب» که تمامی صحنه های داستانی آن با استفاده از فناوری هوش مصنوعی (AI) تولید شده است، به زودی روی آنتن می رود. به گزارش خبرگزاری ایسنا، مؤسسه فرهنگی هنری پژوهندگان سرزمین هنر به عنوان مجری طرح، تولید این پروژه را که براساس زندگی مشهورترین ناخدای ایرانی در دوره قاجار و اثرگذارترین شاعر و مرثیه سرای بوشر «ناخداعباس دریانورد» ساخته شده است، از سال ۱۳۸۹ آغاز کرد و اکنون پس از پانزده سال آماده پخش از سیمای جمهوری اسلامی ایران شده است.

سریال مستند «لبالب» به نویسندگی و تهیه کنندگی علیرضا دباغ و کارگردانی «محمدعلی زارع شرفی» و «علیرضا دباغ» براساس تحقیقی از سیدعباس هاشمی و زهرا زارع شرفی تهیه شده است.

